

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın Ticaret Bakanı **Ruhsar PEKCAN** tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim. 12.06.2020

Saygılarımla.

Suzan ŞAHİN
Hatay Milletvekili

Rize'nin İkizdere ilçesi Sivrikaya mevkiinde 7 Haziran 2020 tarihinde çay yüklü bir tır kaza yapmış, kaza sonucunda aracın şoförü hayatını kaybetmiş, araçtaki diğer kişi de yaralanmıştır. Kaza sonrasında ülkeye kaçak yolla sokulduğu düşünülen ve İran'dan yüklenmesine rağmen henüz menşei belirlenemeyen yaklaşık 21 ton kuru çay yola saçılmıştır. Olay yerine gelen uzmanların ilk yaptığı incelemede; ayların Türk menşeli ve Rize yöresine ait olmadığı, yurtdışından muhtemelen kaçak yollarla yurda sokulmuş olduğu tespitleri yapılmıştır.

Meydana gelen kaza kaçak çayların nasıl kullanıldığı konusunda birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Şu an incelemeleri devam eden çay ile ilgili olarak henüz resmi bir açıklama yapılmamıştır. Bu konuda tek açıklama Rize Ticaret Borsası Başkanı Mehmet Erdoğan tarafından yapılmıştır. Erdoğan açıklamasında tırın Özyaşarlar LTD. Şirketi'nin taşıyıcılığını yaptığı, Adana menşeli HMK Tütün Mamülleri Şirketine ait 21.245 kg kuru çayın İran'dan Ağrı Gürbulak Sınır kapısından gümrük işlemine müteakip Rize Çay İhtisas Gümrük Müdürlüğü'ne sevki sağlanmak üzere yola çıktığı bilgisini vermiştir.

Ticaret Bakanlığı verilerinde de görüldüğü üzere ülkemize ciddi bir kaçak çay girişi söz konusudur. Yıllara göre en fazla yakalama yapılan eşya türleri arasında sayılan çayda 2019 yılında 17 milyon TL değerinde 337 ton çay, 2020 yılının ilk dört ayında ise 12 milyon TL değerinde 123 ton çay yakalandığı belirtilmektedir. Bunun yanında geçtiğimiz Şubat ayında Rize Ticaret ve Sanayi Odası tarafından yapılan açıklamada Rize Çay İhtisas Gümrüğü verilerine göre ülkemizde çay üretiminin yüzde 67'sinin yapıldığı Rize'nin 2019 yılında 17

bin 269 ton kuru çay ithalatı ile en çok çay ithal eden il olduğu belirtilmiştir. Çay ithalatının hızlı artışı da ülkemize yasal yollarla yabancı çayların girdiği açıkça görülmektedir. TÜİK verilerine göre 2015 yılında 18 milyon dolar değerindeki 6 bin ton çay ithalatı söz konusuken 2016 yılında 41 milyon dolar değerinde 15 bin ton çay ithal edilmiştir. İthal edilen çay miktarı bir yılda neredeyse 3 kat artmıştır. İlerleyen yıllarda ise rakamlardaki artış devam etmekte, 2017 yılında 60 milyon dolar değerinde 22 bin ton, 2018 yılında 39 milyon dolar değerinde 15 bin ton, 2019 yılında 39 milyon değerinde 19 bin ton, 2020 yılının ilk üç ayında da 12 milyon dolar değerinde 5 bin ton çay ithalatı olmuştur. İthal edilen çayların yüzde 82'si Sri Lanka'dan, yüzde 8'i Kenya'dan, yüzde 4'ü de Hindistan'dan, geri kalanları ise İran, Vietnam, Hollanda olmak üzere birçok ülkeden sağlanmaktadır.

Yapılan araştırmalarda da ortaya konulduğu üzere ülkemizde bulunan kaçak çayın yüzde 10-15'lik kısmı ithalat yoluyla gelirken, geri kalan kısmının da kaçak yollarla giriş yaptığı belirtilmektedir.

Bu bilgiler ışığında;

1. Kendi kendine yeterlilik oranı yüzde 99 olan ve çay üretimi yapan ülkemizde çay ithalatındaki artışın nedeni nedir? Üretici desteklenmek yerine neden ithalat yapılmaktadır?
2. 2002-2020 yılları arasında ithal edilen çay miktarı ve bu ithalat için ödenen para ne kadardır?
3. Kota ve kontenjan nedeniyle çayının tamamını ÇAYKUR'a veremeyen üreticiler, çaylarını devletin belirlediği yaş çay taban fiyatının altında özel sektör çay fabrikalarına emeğinin değerinin çok altında satmaya mecbur bırakılmaktadır. Çay ithalatı için ödenen paralarla üreticiler neden desteklenmiyor, ÇAYKUR'un üretim kapasitesinin artırılması için neden kullanılmıyor?
4. Rize'de meydana gelen kazada devrilen kamyonundaki çayın asıl alıcısı kimdir? Bu yolla bu zamana kadar ne kadar çay ülkeye giriş yapmıştır? Bu konuda denetim yapılmakta mıdır? Yakalanan çaylar nasıl kullanılmaktadır? İmha mı edilmektedir yoksa başka amaçlarla mı kullanılmaktadır?
5. Kaza ile ortaya çıkan çayların menşeinin açıkça belirtilmemesi ve kaçak çayın paketlenerek Rize çayı olarak satılması Gümrük Kanunu ve Türk Ceza Kanununa aykırı değil midir? Bu konuda bir yasal işlem başlatılmış mıdır?

6. Gümrükte yakalanan kaçak çaylar nasıl kullanılmaktadır?
7. Sayıştay'ın 2018 ÇAYKUR denetim raporunda belirtilen rutubet sınırı değerine yaklaşan organik çayların hem ilave maliyet kaybı yarattığı ve zararı arttırdığı belirtilmektedir. Ayrıca ÇAYKUR'un yıllardır artan zararının gerekçesi satış yapamamak olarak açıklanırken, çayların satılması için yeni yollar bulunması yerine neden ithalat yapılmaktadır?
8. Gümrük vergisi en yüksek ürünlerden birisi olan, yüzde 145 vergi ödeyerek çay ithal edilmesinin gerekçesi nedir?